Ouderbetrokkenheid in breder perspectief

Presentatie landelijk congres 'Beter presteren', Amersfoort 13 juni 2012

Dr. Ron Oostdam
Lector Maatwerk in leren en instructie
Onderzoeksdirecteur Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding
Hogeschool van Amsterdam

Samenwerken aan leren

Ouders ervaren kloof met onderwijs

- Recent onderzoek Radboud Universiteit Nijmegen en Onderwijs Innovatie Groep (OIG) naar opvattingen van ouders over hun contact en omgang met school
- Ouders zijn overwegend positief over de kwaliteit van het onderwijs, maar willen door de school veel meer gezien worden 'partners in educatie'
- Veel behoefte aan onderling overleg en uitwisseling van informatie
- Tijd van passieve ouders lijkt voorbij

- Ouders en leerkrachten spreken de wens uit om binnen de school specialisten in te zetten om goed te kunnen omgaan met het groeiend aantal probleemleerlingen

Opzet presentatie

- Het project 'Samenwerken aan leren'
- Nadere begripsbepaling: wat bedoelen we met ouderbetrokkenheid?
- Onderzoek naar ouders als educatieve partners
- Wederzijdse verwachtingen
- Basisbehoeften van leidsters/leerkrachten, leerlingen en ouders
- Onderliggende uitgangspunten
- Het project VVE Thuis voor peuters en kleuters

Het project Educatief Partnerschap

- Aanvraag vanuit de lectoraten 'Maatwerk in leren en instructie' en 'School en omgeving in de grote stad' (Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam)
- Vijf voorhoede scholen in Almere (basisonderwijs)
- In diverse werkgroepen hebben leerkrachten en opleiders methodieken ontwikkeld en uitgeprobeerd om ouders meer te betrekken bij het onderwijsleerpoces van hun kind op school

Samen werken aan leren

- Betrokkenheid ouders vaak centraal aandachtspunt
- Meestal niet duidelijk wat betrokkenheid van ouders moet of kan inhouden
- Scholen die zich profileren met betrokkenheid van ouders kunnen dat op zeer verschillende manieren invullen

Actief ouderschap gekozen als overkoepelende term voor samenwerking ouders en school

- Heeft in de praktijk nog geen specifieke betekenis
- Ouders die zich voor diverse activiteiten bewust en initiatiefvol inzetten in onderling overleg met de school
- Actief ouderschap leidt tot een partnerschap: opvoeding en onderwijs is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school (Onderwijsraad, 2003)

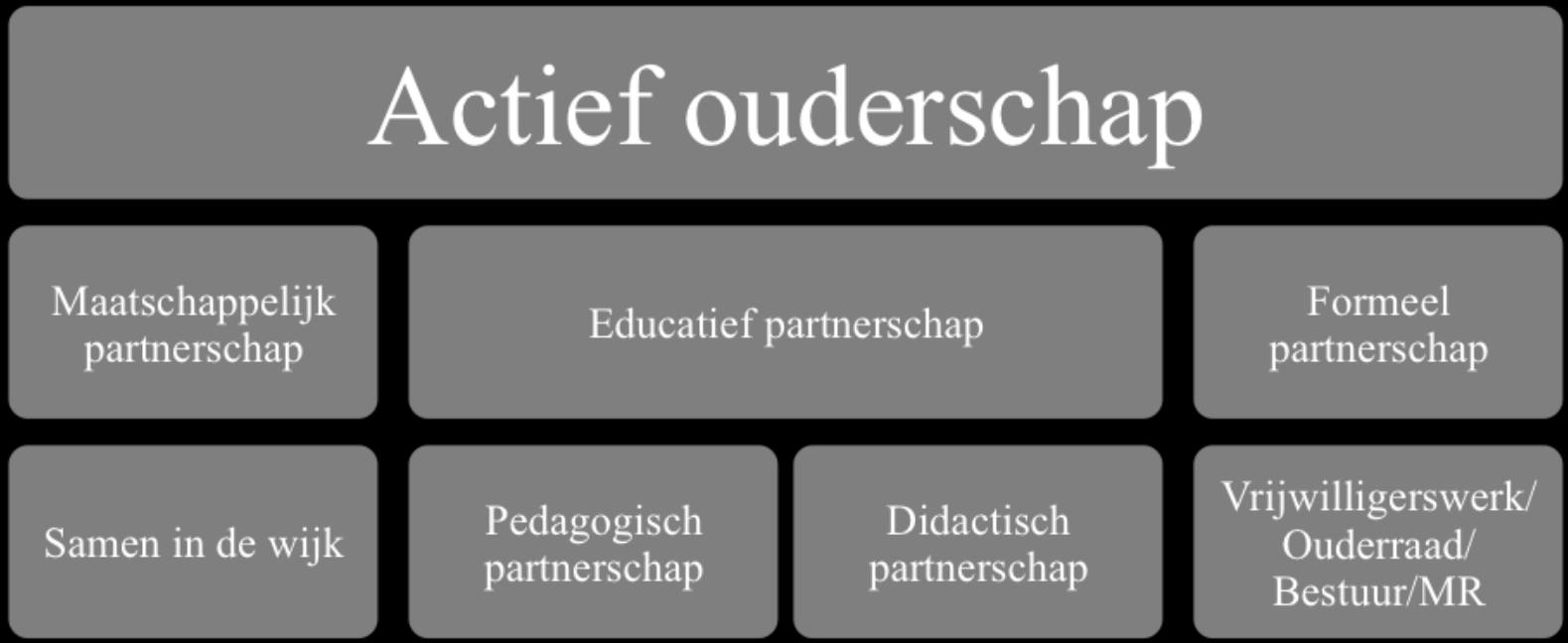
ouders actief en betrokken!

Drie verschillende vormen van partnerschap

- Maatschappelijk: gericht op samenwerking voor allerhande buitenschoolse activiteiten in de buurt
- Formeel: gericht op diverse activiteiten binnen de school, zoals vrijwilligerswerk, ouderraad, medezeggenschapsraad, bestuur (veelal aangeduid als ouderparticipatie)
- Educatief: gezamenlijk optrekken van ouders en school bij pedagogische en didactische vraagstukken (vaak benoemd als ouderbetrokkenheid)

Gehanteerd begrippenkader

Oostdam, R., & Hooge, E. (2012). Making the difference with active parenting; Forming educational partnerships between parents and schools. *European Journal of Psychology of Education*. DOI: 10.1007.

Oostdam, R., & Van Loo, T. (2011). Educatief partnerschap: Evalueren om te leren met ouders. In J. Castelijns, M. Segers & K. Struyven (Eds.) *Evalueren om te leren; Toetsen en beoordelen op school*. Bussum: Coutinho.

Educatief partnerschap

- Pedagogisch: een onderlinge samenwerking om te voorkomen dat school en thuis twee verschillende werelden worden (afspraken over opvoedkundige kwesties als straffen/belonen, aanleren normen en waarden, omgaan met pesten, et cetera

- Didactisch: gericht op het beter functioneren van het onderwijs door ouders goed te informeren over en in te schakelen bij het leerproces van hun kind

Waarden en normen

Welke waarden staan voor ons centraal in het pedagogisch klimaat van onze school? Deze vraag stelde het team van de Hasselbraam zich bij het heroverwegen van de visie van de school. Al snel kwamen zij tijdens het gesprek hierover tot de conclusie dat het belangrijk is om ook de ouders bij deze vraag te betrekken.
Tijdens een ouderavond werd met behulp van zogeheten waardenkaarten gesproken over de waarden die prioriteit krijgen van ouders en leerkrachten, thuis en op school. Met elkaar praten over gewenst en ongewenst gedrag verduidelijkte ook welke normen voor de omgang met elkaar binnen de school gewenst zijn.
De uitkomst van gesprekken tussen leerkrachten en ouders bracht een hernieuwde visie tot stand, waarin concrete waarden en gewenst gedrag zijn beschreven.

Taalontwikkeling op school en thuis

Op drie jaarlijkse thema-avonden staat op basisschool De Caleidoscoop het stimuleren van de taal- en leesontwikkeling centraal. Per leeftijdsgroep is er informatie over voorlezen aan je kind, het kiezen van boeken, samen televisie kijken, en hoe je kinderen thuis kunt stimuleren zelf te lezen. Ouders en leerkrachten wisselen informatie en ervaringen uit. Ouders worden uitgenodigd om op school te komen voorlezen tijdens de inlooptijd aan het begin van de dag. De school wil laten zien dat taal- en leesontwikkeling niet alleen iets is van school maar ook van thuis. En de ouders krijgen meer zicht op wat hun kind op school leert en wat zij thuis kunnen doen.

Portfolio

Op school werken leerlingen sinds een jaar met portfolio's. De leerlingen zijn gewend om op school bijzondere werkstukken te bewaren in hun presentatieportfolio. In de kleuterbouw bevat het portfolio naast tekeningen en allerlei knutsels, ook foto's van situaties in de klas, zoals een mooi bouwwerk van lego. Kinderen namen spontaan dingen van thuis mee met de vraag of dit ook in het portfolio mag. Bijvoorbeeld een foto waarop het kind meedoet aan een sportactiviteit, een tekening of een blad vol zelfverzonnen woorden. Dit bracht leerkrachten op het idee om kinderen en ouders te stimuleren ook de ontwikkelingen thuis vast te leggen door middel van een foto, of een bijzondere tekening van thuis mee te nemen naar school. Het contact tussen ouders en school krijgt daarmee een andere dimensie, ouders en leerkrachten wisselen via de portfolio van het kind hun ervaringen op school en thuis uit.

Onderzoek naar educatief partnerschap

- Betrokkenheid van ouders bij het leren op school heeft een positief effect op de schoolprestaties (Epstein, 2001; Hoover-Dempsey et al., 2005; Menheere & Hooge, 2010)
- Ook attitudes en percepties van ouders spelen een grote rol; positief effect als kinderen thuis worden ondersteund, gestimuleerd en gemotiveerd (Smit et al., 2007)
- Ouders zijn over het algemeen positief over hun relatie met school, maar vinden dat er wel veel te verbeteren is (Peetsma & Blok, 2007)
- Scholen zien het belang en vinden dat ze er ook wel wat mee moeten, maar weten niet hoe
- Veel reserves bij leerkrachten, maar ook veel onvrede bij ouders

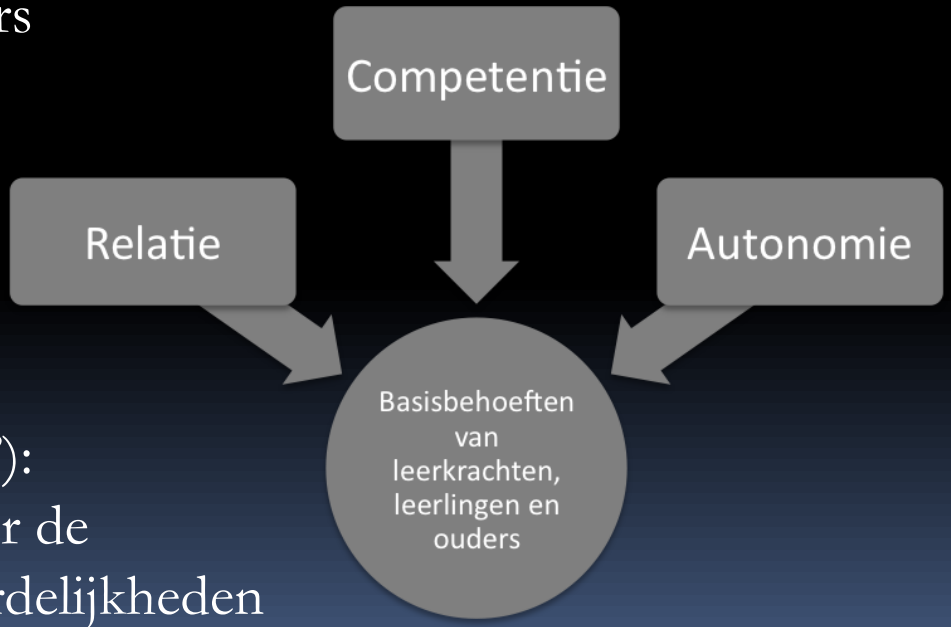
Wederzijdse verwachtingen

- Partnerschap tussen ouders en school impliceert wellicht een gelijkwaardige omgang, maar dat betekent niet dat ze gelijke partners zijn
- Ouders voeren de regie over de opvoeding van hun kind en blijven daarvoor eindverantwoordelijk, terwijl de school eindverantwoordelijk is voor de inrichting en kwaliteit van het onderwijs
- Emotionele betrokkenheid van ouders kan conflicteren met een professionele houding en distantie vanuit de school
- Onderling vertrouwen is essentieel
- Vereist professionaliteit en een open en flexibele opstelling naar ouders toe

Basisbehoeften leerkrachten, leerlingen en ouders

- Relatie ('Je hoort erbij'): kunnen vertrouwen op ondersteuning en beschikbaarheid van anderen
- Competentie ('Je kunt iets'): ouders zijn vaak onzeker over hun rol en de mate waarin de school ze uitnodigt en ondersteunt om actief te worden is van grote invloed
- Autonomie ('Je mag iets beslissen'): belangrijk om duidelijk te zijn over de verschillende taken en verantwoordelijkheden

Pedagogisch klimaat

Tijdens projectweken geven kinderen aan medeleerlingen suggesties ter verbetering. Ouders hebben geobserveerd dat sommige kinderen erg gekwetst zijn door de 'kritiek' die ze krijgen. Na een ernstig conflict over dit elkaar onderling 'bekritiseren', gaan ouders en leerkrachten met elkaar in gesprek over de sterke en zwakke kanten van het pedagogisch klimaat. Is het hard aanpakken van sommige leerlingen bij het feedback geven tijdens de projectweken een incident of een signaal van een onveilig pedagogisch klimaat? Hoe denken de kinderen hier eigenlijk zelf over, vragen enkele ouders zich af. Om dit te onderzoeken wordt er een leerling-enquête afgenomen. Zo ontstaat een goed beeld van situaties waarin kinderen zich niet veilig voelen. Op een ouderavond kunnen alle ouders meepraten over een veilig pedagogisch klimaat. Zo komen er meerdere situaties naar voren waar ouders, leerlingen en leerkrachten graag verbeteringen voor willen zien. Het gaat bijvoorbeeld niet alleen over het feedback geven aan elkaar, maar ook over pesterijen op de speelplaats en na schooltijd.

Enkele praktische kernregels

- Creëer een uitnodigend klimaat (‘ouders zijn welkom’)
- Geef ouders informatie over hoe belangrijk hun betrokkenheid is
- Geef specifieke informatie zodat ouders weten wat er van hun kind wordt verwacht in een bepaalde periode
- Geef positieve feedback over de effecten van wat ouders doen
- Vergroot mogelijkheden voor informele communicatie tussen leraren en ouders

Het project VVE Thuis

- Ontwikkeld door NJI
- Gericht op structurele ouderbetrokkenheid en opvoedingsondersteuning bij peuters (driejarigen) en kleuters
- Deel voor groepen 1 en 2 nog in ontwikkeling
- Bevat thuisopdrachten die aansluiten bij de thema's die worden gebruikt in de erkende VVE-programma's
- Ook voorleesboeken en spelmateriaal
- Bevorderen taal- en denkontwikkeling
- Bevorderen van een ondersteunend en stimulerend thuisklimaat
- Nader evaluatie- en ontwikkelonderzoek vanuit Hogeschool Rotterdam (lectoraat taalontwikkeling), Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam (lectoraat Maatwerk in leren en instructie) en het Kohnstamm Instituut van de UvA

Tot slot

- School eindverantwoordelijk voor inrichting en kwaliteit van het onderwijs
- Profilering op actief ouderschap is een bewuste keuze
- Speelveld en spelregels worden door school bepaald
- Samenwerking is niet vrijblijvend
- Educatief partnerschap is geen doel maar middel

Verder lezen

- Oostdam, R., & Hooge, E. (2012). Making the difference with active parenting; Forming educational partnerships between parents and schools. *European Journal of Psychology of Education*. DOI: 10.1007.
- Oostdam, R. (2012). Wat betekent educatief partnerschap voor de school? In F. Smit (Ed.) *Brug naar de toekomst; Partnerschap ouders, school en buurt.* [Pp. 73-79] Nijmegen: ITS/Radboud Universiteit Nijmegen.
- Hooge, E., & Oostdam, R. (2012). Actief ouderschap doet ertoe voor de schoolse ontwikkeling van kinderen. *Cascade, tijdschrift voor onderwijs, onderzoek en ontwikkeling, 9* (maart), 11-13.
- Oostdam, R., & Van Loo, T. (2011). Educatief partnerschap: Evalueren om te leren met ouders. In J. Castelijns, M. Segers & K. Struyven (Eds.*) Evalueren om te leren; Toetsen en beoordelen op school*. Bussum: Coutinho.
- Menheere, A. & Hooge, E.H. (2011). Parental involvement in children's education: A review study about the effect of parental involvement on children's school education with a focus on the position of illiterate parents. *Journal of the European Teacher Education Network* (JETEN), 6, 144-157.
- Menheere, A., & Hooge, E. (2010). *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding.

Dank voor uw aandacht

Voor nadere informatie:
Ron Oostdam (R.J.Oostdam@hva.nl)
Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding
Wibautstraat 2-4, 1091 GM Amsterdam
Secretariaat: 020-5995332 of 06-21155332